

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Ehdotuksessa esitetyt tavoitteet ovat tärkeitä ja oikean suuntaisia. Lainsäädännön mahdollisuudet ja esteet on tärkeä tunnistaa.

Strategisissa tavoitteissa on hyvin tunnistettu, että nykyinen lainsäädäntö, erityisesti tietokantoja koskien, ei mahdollista tiedon tehokasta hyödyntämistä. Olisikin tärkeää tarkistaa tekijänoikeuslakia siten, että se tukee tiedon hyödyntämistä ja avaamista.

Unifi huomauttaa, että tiedonhallintalautakunnassa ei ole korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten edustajaa.

Unifi kiittää alatavoitetta, jossa todetaan, että ”Lainsäädäntö ja muu sääntely on tarkistettu ja päivitetty siten, että esteitä tiedon turvallisille käyttötarkoituksille ei ole.”

GDPR ja siihen liittyvät kansalliset lait säätelevät henkilötietojen käyttöä tutkimuksessa. Unifi korostaa, että tutkimuksen kaventumista uusien lakimuutosten myötä tulee välttää. Lainsäädännön mahdollisuudet ja esteet on tärkeä tunnistaa. Tietosuojan näkökulma on tärkeä, mutta se ei saa liiaksi estää tiedon hyödyntämistä. Kriittiset oikeudet on turvattava.

Tavoite 1.2 (alataavoite 3) velvoittaa avaamaan kaikki julkisin varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaaineistot. Velvoittavuuden laajuus pitää määritellä selkeästi. Tällä on merkittäviä vaikutuksia yliopistojen toimintaan, mikäli velvoittavuus koskee kaikkia tutkimusaineistoja ja opetusmateriaaleja. Näiltä osin tekijänoikeuslainsäädännön tulkintaan ja sen vaikutuksiin tavoitteen toteutumisessa tulee kiinnittää huomiota.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Ehdotetut tavoitteet ovat yliopistoissa tunnistettuja ja niiden toteuttamiseksi tehdän työtä.

Unifin näkemyksen mukaan kansallisen strategian toteuttamisessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti vastuullisuuteen ja eettisiin periaatteisiin ja tietoturvaan.

Tavoite 2.5. (Tietoa käytetään vastuullisesti ja väärän tiedon levittämistä yhteiskunnassa torjutaan) on kannatettava, mutta jossain määrin haastava toteuttaa. Toteutuminen vaatii laajaa eri sektorin välistä yhteistyötä. On huomattava, että koulutuksella on merkittävä rooli tavoitteen toteuttamisessa. Tämä on huomioitava jokaisella koulutusasteella.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tietovarastojen ja tietovirtojen kuvaaminen on tärkeä tavoite, kuten myös se, että keskeiset kansalliset tietovarannot ovat tunnistettu ja niiden tieto keskitetysti hyödynnettävissä. Esimerkiksi korkeakoulujen yhteinen kansallinen Digivisio 2030 tavoittelee juuri tällaista.

Haasteena on tiedon yhteen toimivuus käsitteellisellä tasolla. Myös metatietojen tuottamisen tulisi tapahtua yhteisesti sovitulla tavalla. Unifi toivoo esitykseen konkretiaa siitä, miten tämä toteutetaan käytännössä sekä millaista osaamista ja muuta resursointia toteutus vaatii.

Tiedon anonymisointi/pseudonymisointi vaatii osaamista ja menetelmien hallintaa. Tekoälyn kehittyminen tuo uusia haasteita kokonaisuuteen. Tiedon tunnistettavuus voi muuttua ajan kanssa. Tähän kokonaisuuteen tulee jatkovalmistelussa kiinnittää erityistä huomiota.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoite tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi avoimilla alustoilla ja työkaluja hyödyntäen on korkeakoulusektorin näkökulmasta aivan keskeinen. Päätaoite kytkeytyy kiinteästi avoimen tieteen tavoitteeseen edistää tutkimusta ja tieteen vaikuttavuutta kansallisesti ja kansainvälisesti.

Unifi on samaa mieltä siitä, että tavoitteiden toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja. Epäselväksi jää, miten tämä toteutetaan. Tavoitteiden toteuttaminen vaatii etenkin henkilöresurssien kasvattamista erityisesti tukipalveluissa. Tavoitteessa kuvataankin, että tiedon hyödyntämisen ja avaamisen edistämiseksi on otettu käyttöön kattavat tukipalvelut. Toteutetaanko tukipalvelut kansallisesti vai organisaatiokohtaisesti? Miten varmistetaan, että organisaatiot saavat omaan tarpeeseensa sopivaa palvelua kansallisesta tukipalvelusta? Organisaatiotason tukipalveluiden luominen puolestaan vaatii resursointia.

Ajalin Elina
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry